

CELOVITO NAČRTOVANJE OPERACIJ V NATU

COMPREHENSIVE OPERATIONAL PLANNING IN NATO

Professional article

Povzetek Značilnost sodobnih mednarodnih operacij in misij je njihova kompleksnost, zato je pri reševanju nastalih konfliktov nujna celovita in povezana uporaba celotnega spektra političnih, vojaških in civilnih instrumentov moči.

Reševanje kriznih razmer le z vojaško silo se je v konfliktih po hladni vojni izkazalo kot neučinkovito, saj ni zagotovilo bistvenega izboljšanja varnostnih razmer. Vojska zagotavlja okoliščine za normalizacijo političnih, gospodarskih in socialnih razmer, ki bistveno vplivajo na izboljšanje varnosti na kriznem območju.

Nato uvaja celovito načrtovanje operacij, ki podpira celovit pristop mednarodne skupnosti k reševanju kompleksnih kriz. Celovito načrtovanje operacij podpira učinkovitejšo uporabo vojaških in nevojaških instrumentov moči za uresničitev ciljev zaveznitva, ki jih je postavila mednarodna skupnost. Uspešnost zaveznitva bo temeljila na tem, kako učinkovit bo Nato v svojih prizadevanjih, da podpre celoviti pristop mednarodne skupnosti.

Ključne besede *Celoviti pristop, operativno okolje, instrumenti moči, družbeni sistemi, celovito operativno načrtovanje.*

Abstract Modern international operations and missions are typically complex. Therefore, comprehensive and integrated use of the full spectrum of political, military and civil instruments of power is essential for the resolution of conflicts.

Managing crisis situations solely through the use of military force in the post-Cold War conflicts proved rather ineffective, bringing no considerable improvement to the security situation. The military provides conditions for the normalisation of political, economic and social circumstances that significantly affect the improvement of security in crisis areas.

NATO is introducing comprehensive operational planning which supports a comprehensive approach of international community to the resolution of complex crises. Comprehensive operational planning favours a more efficient use of military and non-military instruments of power for the realisation of the Alliance goals set by the international community. The Alliance success depends on how successful NATO will be in its endeavours to support the comprehensive approach of the international community.

Key words *Comprehensive approach, operational environment, instruments of power, social systems, comprehensive operational planning.*

Uvod Nato je po razpadu Sovjetske zveze in Varšavskega pakta, ki je pomenil konec bipolarne delitve sveta, soočen z novimi nepričakovanimi in nepredvidljivimi viri ter oblikami ogrožanja. Tem pa sedanje vojaške strukture in metode delovanja niso bile prilagojene. Večina dogajanj na sodobnih kriznih območjih ima etnično in versko ozadje (Zupančič v Grozde, 2011, str. 15).

Po koncu hladne vojne se je razsežnost konfliktov preusmerila z mednarodnega na nacionalni okvir posameznih držav¹. Medetnični konflikt je v notranji pristojnosti države, ki pa ob kršenju temeljnih pravic pripadnikov etnične skupine (manjšine) lahko dobi tudi mednarodne razsežnosti. Razlogi za oborožene spopade različnih intenzivnosti so kompleksni, pogosto povzročijo spopade za obrambo ali razširitev ozemlja oziroma zaradi bogastva ali statusa teritorialno opredeljenih ljudstev.

Reševanje kriznih razmer le z vojaško silo se je v konfliktih po hladni vojni izkazalo kot neučinkovito, saj ni zagotovilo bistvenega izboljšanja varnostnih razmer. Vojska ne rešuje ključnih problemov, pač pa zagotavlja razmere za normalizacijo političnih, gospodarskih in socialnih razmer.

Varnostno okolje je postalo zapleteno zaradi kombinacije različnih elementov. Njegove poglavitne značilnosti se kažejo predvsem v medsebojnem učinkovanju vojaških in nevojaških groženj. Etnični konflikti, preprodaja orožja za množično uničevanje, organizirani kriminal, korupcija in okoljska problematika so globalni tako v prostorskem kot v vsebinskem smislu in prizadenejo vse – od posameznika do celotne svetovne skupnosti, hkrati pa vključujejo vsa področja človekovega delovanja v družbi. Istočasno pa subjekti zagotavljanja varnosti (države, meddržavne ter nevladne organizacije itn.) krepijo medsebojno povezanost in odgovornost za varnost (Roper, Crockart, Grizold v Pešec, 2007, str. 5).

¹ Po drugi svetovni vojni, do leta 2007, je bilo 224 konfliktov, od katerih je bilo 179 (80 %) državnih in 45 meddržavnih (Uppsala University, 2008, v Marinčič 2010: 1).

1 PROCES RAZVOJA NATOVEGA KONCEPTA CELOVITEGA PRISTOPA K REŠEVANJU KRIZ

»Celovit pristop ni le smiseln – je potreben! Nato potrebuje tesnejše sodelovanje z našimi civilnimi partnerji na terenu in na politični ravni. Še zlasti z Evropsko unijo in Združenimi narodi!« (Rasmussen, generalni sekretar Nata, 2010)²

Nato je leta 1991 sprejel strateški koncept zavezništva (Strategic concept 1991), ki je opredeljeval nujnost sodelovanja med nekdanjimi nasprotniki. Leta 1999 je bil v Washingtonu sprejet nov strateški koncept (Strategic concept 1999), ta je dopolnil temeljne varnostne naloge zavezništva in prvič opredelil vlogo Nata v reševanju kriz (operacije kriznega odzivanja), ki poteka zunaj določil 5. člena Severnoatlantske pogodbe (Vegič, v Bebler in drugi, v Pešec, 2007, str. 88).

Na zasedanjih v Pragi (2002) in Istanbulu (2004) so bili sprejeti dopolnjene usmeritve za Natovo obrambno načrtovanje ter izhodišča, ki določajo sile, sredstva in zmogljivosti, ki jih zahtevajo operacije, za katere se je Nato opredelil že v strateškem konceptu, sprejetem leta 1999. V teh dokumentih je zapisano, da Nato potrebuje skupen okvir za načrtovanje, ki bo zagotovil konsistentnost, medsebojno usklajenost instrumentov nacionalnih moči, povezanost (združenost) vojaških sil držav članic zveze ter njihovo operativno uspešnost (Pešec, 2007, str. 88).

Konceptualni okvir za izvedbo vojaškega preoblikovanja zveze z naslovom Koncept bodočih združenih operacij zveze Nato (CAFJO)³ sta februarja 2006 sprejela oba poveljnika Natovih strateških poveljstev, poveljnik operativnega poveljstva in poveljnik poveljstva za preoblikovanje. Koncept je opredeljeval vrste operacij zavezništva, od operacij visoke bojne intenzivnosti in kriznega odzivanja do vojaške podpore stabilizaciji in rekonstrukciji kriznega območja, ter nov pristop k operacijam, ki so usmerjene v učinke⁴ (Effects-based Approach to Operations). Peševa ugotavlja, da so v strokovni literaturi te operacije poimenovane različno in da terminologija, povezana z doktrinarnimi dokumenti, v državah Nata kaže na uvajanje koncepta operacij, ki temeljijo na učinkih⁵. Temeljna predpostavka za izvajanje teh operacij je obstoj oziroma oblikovanje okolja, v katerem so učinki delovanja, ki

² http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51633.htm

³ *Concepts for Alliance Future Joint Operations – CAFJO, NATO HQ SACT, February, 2006. Ker je dokument označen z oznako tajnosti, povzemanje in citiranje iz dokumenta ni dovoljeno (Pešec, 2007, str. 88).*

⁴ *Peševa uporablja izraz koncept operacij, ki temeljijo na učinkih (OTU), (2007, str. 9).*

⁵ *V ZDA in Veliki Britaniji uporabljajo poimenovanje na učinkih temelječe operacije (Effect-Based Operations); v Franciji in na Portugalskem besedno zvezo operacije, ki temeljijo na učinkih (francosko operations bases sur les effets in portugalsko Operacoes Basedas em Efeitos); na Slovaškem je v uporabi poimenovanje operacije, ki temeljijo na doseženih učinkih/izidih (Operacije zavisle na roznich efektoch/oblastiach); v Bolgariji so to operacije, usmerjene v doseganje specifičnih rezultatov (Postigane na jelanja kraen rezultat ot operaciata); na Poljskem pa operacije, ki se pri načrtovanju opirajo na zaželeno rezultate/učinke (Operacje oparte na planowanych najlepszych skutkach/efektach) (Pešec, 2007, str. 9).*

so posledica medsebojne odvisnosti med različnimi instrumenti nacionalne moči⁶, pomembnejši kot sredstva, s katerimi se operacije izvajajo. Učinkom delovanja se torej namenja več pozornosti kot aktivnostim, zato so te operacije izrazito ciljno naravnane, cilje (učinke) pa lahko dosežemo z različnimi sredstvi. Pristop k operacijam, ki temeljijo na učinkih, predvideva učinkovito usklajevanje vojaških naporov s številnimi drugimi elementi moči (Pešec, 2007, str. 9).

Odločitev za razvoj celovitega pristopa⁷ je bila sprejeta na vrhu v Bukarešti leta 2008, njen cilj pa sta bila izboljšanje zavezniških instrumentov za krizno upravljanje in krepitev sposobnosti za delo ter sodelovanje s partnerskimi državami, mednarodnimi organizacijami, nevladnimi organizacijami in lokalnimi oblastmi. Nato gradi tesnejša partnerstva s civilnimi akterji in organizacijami, ki imajo izkušnje in znanje pri gradnji (rekonstrukciji) državnih ustanov ter pri razvoju in upravljanju pravosodja in notranje varnosti (policije).

Celoviti pristop je sledil konceptu operacij, ki temeljijo na učinkih⁸, upoštevajoč enake faze ob dodatnih zahtevah po sodelovanju in vključevanju drugih instrumentov moči in akterjev na operativnem območju.

Voditelji članic Nata so na zasedanju v Lizboni novembra 2010 sprejeli nov koncept zavezništva: »aktivno udejstvovanje, moderna obramba,« ki poudarja, da izkušnje, pridobljene v zavezniških operacijah, kažejo, da učinkovito krizno upravljanje zahteva celovit pristop, ki vključuje politične, civilne, ekonomske in vojaške instrumente. Vojaška sredstva, čeprav so bistvenega pomena, niso dovolj za reševanje številnih kompleksnih izzivov, s katerimi se soočata zavezništvo in mednarodna skupnost. Zavezniški voditelji so se v Lizboni dogovorili za povečanje Natovega prispevka k celovitemu pristopu h kriznemu upravljanju v okviru prizadevanj mednarodne skupnosti in izboljšanju učinkovitosti zavezništva pri stabiliziranju ter obnovi kriznih območij. Poleg drugih zmogljivosti bo Nato razvijal in vzdrževal močne, mobilne in premestljive konvencionalne sile za izvajanje nalog po 5. členu in ekspedicijskih⁹ operacij zavezništva, vključno z Natovimi odzivnimi silami (NRF). Na sestanku zunanjih ministrov zavezništva v Berlinu aprila 2011 so sklenili, da se na podlagi novih izkušenj in spoznanj nadaljujeta posodabljanje in nadgrajevanje celovitega pristopa.

1.1 Preoblikovanje Natovih poveljstev

Celoviti pristop je podlaga Natovemu delovanju v prihodnjem obdobju, s katerim bo Nato zagotovil ustrezen odziv na izzive sodobnega sveta, zato se je leta 2009 začel proces preoblikovanja strateškega (SHAPE) in združenih operativnih poveljstev iz tradicionalnih funkcijskih (J/A/M) v procesno organizirana poveljstva.

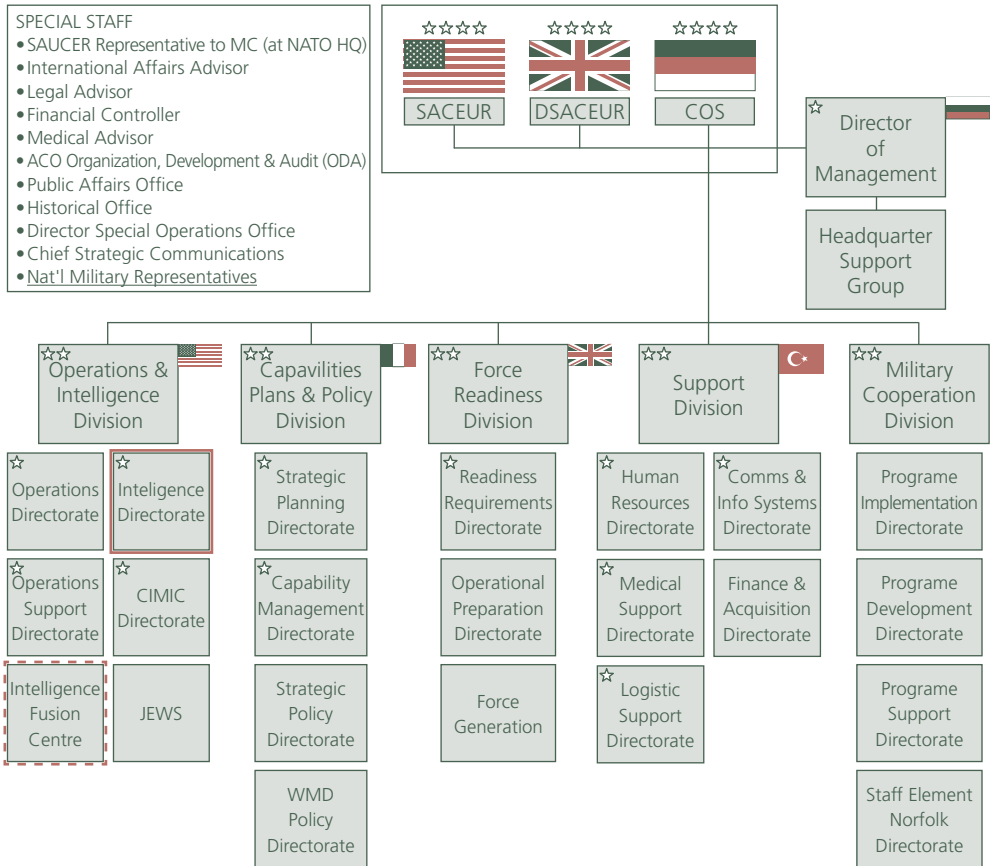
⁶ *Instrumenti nacionalne moči so diplomatski, informacijski, vojaški in ekonomski (diplomatic, informational, military, economical – v ameriških doktrinah in strokovni literaturi se uporablja kratica DIME), nekateri teoretiki pa dodajo še druge, npr. socialnega in civilnega, pri čemer se misli predvsem na pravne in upravne instrumente ter civilne, nevladne iniciative (Pešec, 2007, str. 7).*

⁷ *Comprehensive Approach.*

⁸ *EBAO (Effect Base Approach to Operation).*

⁹ *Ekspedicija je vojaške operacija, ki jo v tuji državi izvedejo oborožene sile za izpolnitev določenega cilja (The Characteristics of expeditionary forces, 2007, str. 17).*

Slika 1:
Struktura
SHAPE
Vir: Nato, 2011.

Načelno organiziranost je opredelila Direktiva celovitega operativnega načrtovanja¹⁰ (v nadaljevanju DCON), ki je drugačna predvsem na strateški ravni.

Proces preoblikovanja poveljstev še ni dokončen, saj bo po analizi preizkusne organiziranosti združenih poveljstev opravljeno dokončno oblikovanje poveljstev na vseh ravneh poveljevanja.

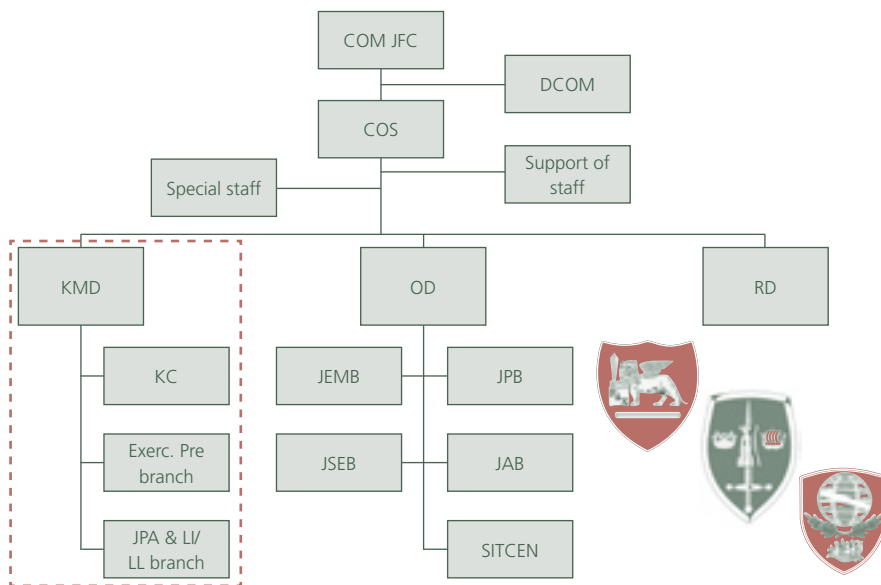
SHAPE se je leta 2010 reorganiziral v pet divizij, ki jih sestavljajo direktorati (slika 1). Celovita priprava operativnega okolja je v Obveščevalnem direktoratu (rdeči okvir), ki se povezuje z Združevalnim obveščevalnim centrom v Londonu (črtkan rdeči okvir).

Združeni operativni poveljstvi Nata, prvo v Brunssumu (JFCBS) na Nizozemskem in drugo s sedežem v Neaplju (JFCNP), sta se tako (poskusno) organizirali leta 2009. Poveljstvo sestavljajo direktorati (slika 2), ki podpirajo proces celovitega pristopa

¹⁰ *Comprehensive Operational Planning Directive (COPD)*.

načrtovanja. Celovita priprava operativnega okolja je v Direktoratu za upravljanje znanja (črtkan okvir prikazuje notranjo strukturo), uresničuje pa se v Centru znanja (Knowledge center), ki je v Direktoratu za upravljanje znanja. Center podpira tri področja, in sicer pridobivanje informacij (Information acquisition), razvoj znanja (Knowledge development) in podporo znanju (Knowledge support).

Slika 2:
Struktura
Natovega
združenega
operativnega
poveljstva
Vir: Nato, 2010.

V vrstnih in operativnih poveljstvih je uveljavljena klasična štabna organiziranost (J/M/A). Celovita priprava operativnega okolja poteka v obveščevalno-varnostnih organih (J/G/S-2).

1.2 Elementi celovitega pristopa

Celoviti pristop opredeljuje uporabo vojaških in nevojaških instrumentov moči proti nasprotnikovim družbenim sistemom za doseg končnega stanja in izpolnitev ciljev v operativnem okolju, ki jih je določil Severnoatlantski svet. Konča se, ko se uspešno končajo vse vojaške in nevojaške operacije.

1.2.1 Instrumenti moči

Vojaška moč ni dovolj za reševanje številnih zapletenih varnostnih izzivov, s katerimi se soočajo zavezniki in mednarodna skupnost. Voditelji držav članic Nata so se v Lizboni dogovorili, da mora biti zveza sposobna načrtovati, uporabljati in tudi usklajevati civilne ter vojaške zmogljivosti kriznega upravljanja, ki jih članice zveze dajejo na voljo za operacije, v katerih zavezništvo sodeluje.

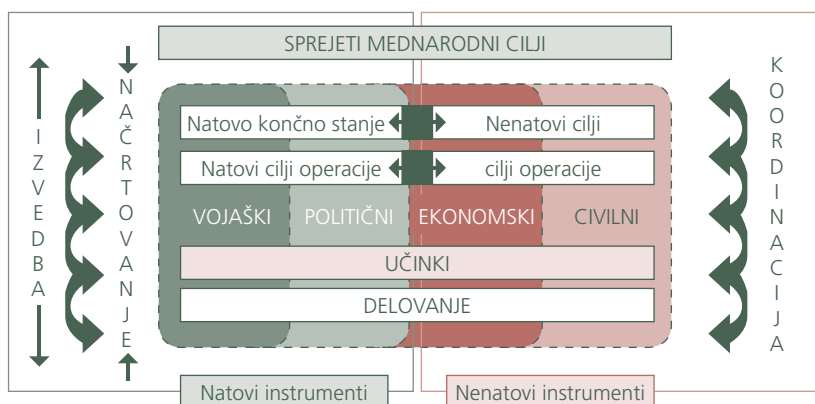
Nato izvaja operacije, s katerimi podpira globalno varnost, zato mora za uspešno reševanje novih varnostnih problemov uporabiti znanje in zmogljivosti z uvajanjem

novih pristopov reševanja kriz, in sicer z uporabo vojaških in političnih instrumentov moči zavezništva¹¹ ter političnih, ekonomskih in civilnih instrumentov moči držav članic¹².

Urejanje zapletenih kriznih razmer zunaj območja zavezništva bo temeljilo na celovitem pristopu, ki po eni strani obravnava nasprotnikove zmogljivosti družbenih sistemov in po drugi angažiranje zavezniških ali nacionalnih instrumentov moči. Operacije kriznega odzivanja bodo združene z uporabo vojaških in političnih instrumentov moči zavezništva ter političnih, ekonomskih in civilnih instrumentov moči držav članic, mednarodnih in nacionalnih organizacij ter agencij in nevladnih organizacij.

Vloga posameznih nosilcev instrumentov moči v procesih celovitega pristopa reševanja krize je prikazana na sliki 3.

Slika 3:
Instrumenti
moči celovitega
pristopa
reševanja krize
Vir: Grozde,
2011, prirejeno
po Natu.

Celoviti pristop predvideva, da na podlagi analitičnih ocen izberemo najprimernejše instrumente moči¹³, ki bi v procesu priprav, načrtovanja in izvedbe privedli do zelenega končnega stanja:

- **politični instrument moči** se nanaša na uporabo politične in diplomatske moči za vplivanje na akterje na kriznem območju ali za ustvarjanje razmer, ugodnih za Nato. Gre za povezave med Natom in številnimi regionalnimi in mednarodnimi organizacijami ter akterji za rešitev odprtih vprašanj, povezanih s krizo, s čimer bi se izognili nadaljnemu konfliktu, oziroma za vpliv na morebitnega nasprotnika;

¹¹ Instrumenti zavezniške moči izhajajo iz instrumentov nacionalne moči, ki so diplomatski, informacijski, vojaški in ekonomski (diplomatic, informational, military, economical – v ameriških doktrinah in strokovni literaturi se uporablja kratica DIME), nekateri teoretiki pa dodajo še druge, npr. socialnega in civilnega, pri čemer mislijo predvsem na pravne in upravne instrumente ter civilne, nevladne iniciative.

¹² Uporablja se tudi termin *Nenatovi instrumenti* (angl. *NON-NATO instruments*).

¹³ V slovenščini se uporablja kratica *PVEC*.

- **vojaški instrument moči** je najpomembnejši Natov instrument, predstavlja uporabo zavezniških vojaških zmogljivosti, vključno z grožnjo ali uporabo ubojnih ali neubojnih zmogljivosti za doseg želenega cilja;
- **ekonomski instrument moči** se nanaša na ekonomske vzvode, predvsem na finančnem področju (spodbude, blokade). V Natu bo ta instrument najverjetneje deloval prek držav članic ali znotraj mednarodnih organizacij;
- **civilni instrument moči** se nanaša na področja, kot so pravo, javna uprava, izobraževanje, javno informiranje, administrativna podpora ter podpora pri vzpostavljanju infrastrukture (ta omogoča dostop do zdravstvene oskrbe, vode, energije, hrane itn.). Nato bo skupaj z nacionalnimi državami ter nevladnimi in mednarodnimi organizacijami uveljavljal instrument civilne moči na področjih, kot so pomoč pri razvoju pravnega sistema in vpliv nanj, izmenjava informacij o kriminalnih aktivnostih, izobraževanje ter oblikovanje razmer na območju operacije za sprejem Natovih sil v javnosti (Pešec, 2007, str. 91).

Učinkovito uresničevanje celovitega pristopa k operacijam zahteva od vseh instrumentov moči ustrezen prispevek in sodelovanje, ki temeljita na odgovornosti, odprtosti in odločenosti, ob upoštevanju svojih prednosti, pooblastil in poslanstva ter avtonomije odločanja.

Obnova pokonfliktne družbe je eden najbolj vsestranskih in najpomembnejših izzivov mednarodne skupnosti oziroma zavezništva, v katerem je vojaška sila ključna za uvedbo in vzdrževanje stabilnega varnostnega okolja, ki ga omogočajo civilni instrumenti moči.

1.2.2 Družbeni sistemi

Sistemiški pogled na operativno okolje si prizadeva zagotoviti razumevanje pomembnih odnosov znotraj povezanih družbenih podsistemov (politični, vojaški, ekonomski, socialni, infrastrukturni in informacijski¹⁴), ki imajo vpliv na območje operacije in na interesna območja zavezništva oziroma poveljstva.

Področja družbenih podsistemov¹⁵ so:

- **politično:** v nekem geografskem prostoru delujejo civilne skupine in akterji, formalne in neformalne politične in interesne organizacije ter ustanove, ki želijo doseči cilje z uporabo različnih oblik politične moči in vpliva;
- **vojaško:** področje oboroženih sil in njihove infrastrukture, vzpostavljene in usposobljene ter razvite za zaščito nacionalnovarnostnih ciljev;
- **ekonomsko:** je zbir proizvodnje, distribucije ter porabe blaga in storitev za državo ali organizacije;
- **socialno:** soodvisna mreža socialnih institucij, ki podpirajo, omogočajo in zadovoljujejo potrebe posameznikov ter zagotavljajo možnosti za doseganje osebnih

¹⁴ Družbeni podsistemi v Natovi angleški terminologiji: *political systems, military systems, economic systems, social systems, infrastructure systems, information systems*. V direktivi celovitega operativnega načrtovanja se uporablja kratica PMESII.

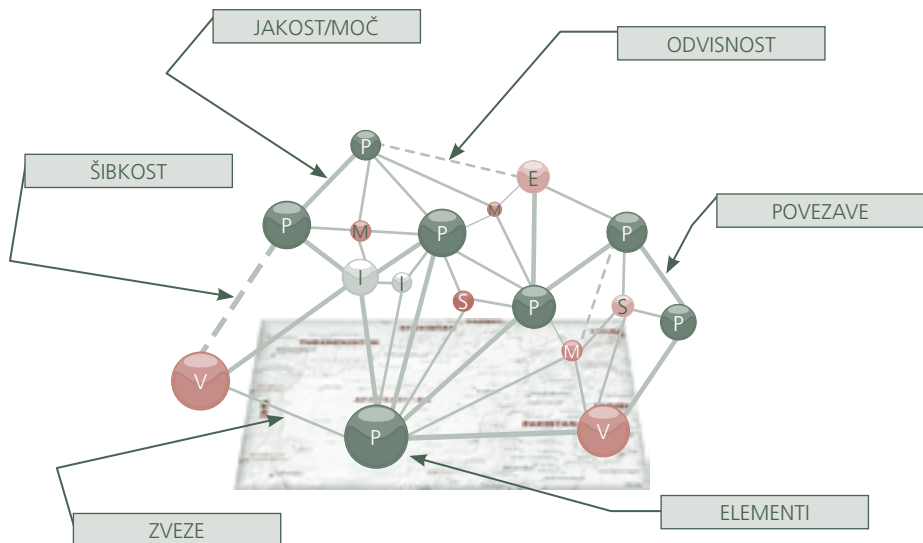
¹⁵ V procesu celovitega operativnega načrtovanja se v SV uporablja kratica PVSEII.

pričakovanj in življenjskih ciljev, ter povezanih ali nepovezanih skupin v stabilnih oziroma nestabilnih okoljih;

- **infrastrukturno:** zbir naprav in objektov, ki so nujni za delovanje države ali družbe in njenega gospodarstva (prometna mreža, vodovod, elektrodistribucija);
- **informacijsko:** vsa infrastruktura (tehnična, kadrovska in organizacijska), ki omogoča prenos, prikaz, obdelavo, shranjevanje in posredovanje informacij.

Vsak sistem ima dva temeljna elementa: vozlišča in povezave. Vozlišča so elementi, ki jih lahko ciljamo (ljudje, material in objekti), povezave pa so vedenjske in funkcionalne zveze med vozlišči. Medsebojna povezanost med vozlišči določa, kakšen bo odziv nekega sistema ob delovanju na vozlišča in kakšni bodo učinki na druge sisteme v operativnem okolju (slika 4).

Slika 4:
Medsebojna
povezanost
družbenih
podsystemov
Vir: Grozde,
2011, prirejeno
po Natu.

Analiza družbenih sistemov (tudi sistem sistemskih analiz)¹⁶ pomaga obveščevalnim analitikom opredeliti morebitne vire ogrožanja in omogoča razumevanje kompleksnih povezav med prijateljskimi, nasprotnikovimi in nevtralnimi silami. Na podlagi tega se določijo točke osredotočenja¹⁷, naredi se operativni načrt delovanja, z določitvijo povezav med vozlišči posameznih sistemov in povezavami (razmerja) med vozlišči pa se določijo kritični dejavniki in odločilne točke.

To razumevanje omogoča identifikacijo in uporabo odločilnih točk, linij delovanja itn. ter omogoča poveljniku in štabu upoštevati širši seznam možnosti za usmerjanje omejenih virov, ustvarjanje zelenih učinkov in doseganje ciljev.

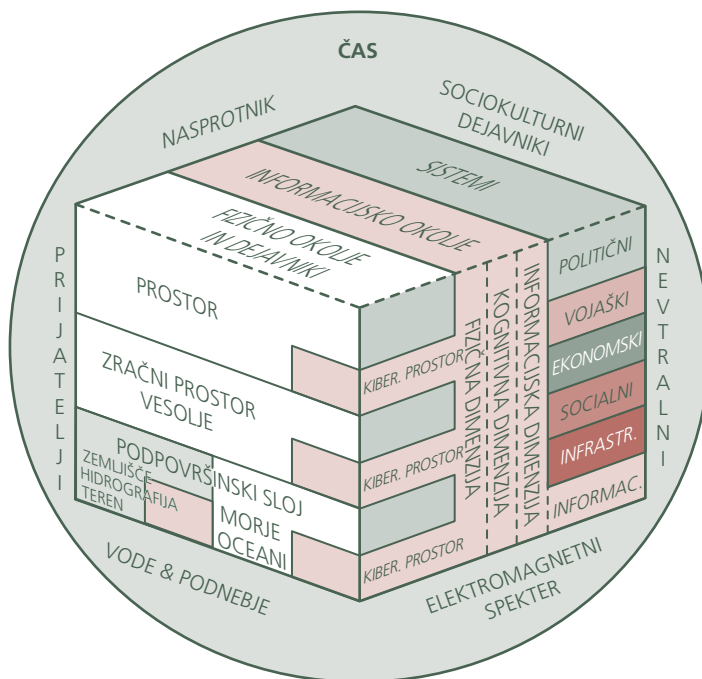
¹⁶ Tudi SOSA (System of systems analyses).

¹⁷ Center of gravity.

1.2.3 Operativno okolje

Operativno okolje je sestavljeno iz razmer, okoliščin in dejavnikov, ki vplivajo na uporabo razpoložljivih zmogljivosti in imajo vpliv na odločitve o izvedbi operacije.

Slika 5:
Celovito
operativno
okolje
Vir: Grozde,
2011, prirejeno
po JIOP 3.2,
2009.

Poznavanje, predvsem pa razumevanje okolja zahteva celovit pogled¹⁸, ki obsega več kot le vojaško oceno prostora. Na sliki 5 je grafični prikaz dejavnikov celovitega operativnega okolja, katerih vloga in pomen sta opisana v nadaljevanju.

Celoviti pogled na operativno okolje obsega fizično okolje in dejavnike (od zračnih, kopenskih, pomorskih in prostorskih domen), informacijsko okolje (ki vključuje kibernetični prostor) ter družbene sisteme in podsisteme. Nanje vplivajo nasprotniki, zavezniki (prijatelji) in nevtralni ter podnebne razmere na kriznem območju.

Razumevanje operativnega okolja je ključnega pomena za ugotavljanje okoliščin, potrebnih za doseganje zastavljenih ciljev, preprečevanje učinkov, ki lahko ovirajo izpolnitev naloge (neželjeni učinki) ter presojo vplivov na nasprotnika, nevtralne udeležence, lokalno prebivalstvo, na lastne sile in izvedbo operacije.

¹⁸ V ameriških literaturi se uporablja izraz *holistic approach* (holistični pristop), ki pomeni tudi celovit pristop.

1.2.3.1 Fizično okolje

Fizično okolje vključuje konkretno operativno območje in s tem povezana pomembna in vplivna območja, nujna za izvajanje operacij v zračnem, kopenskem in pomorskem prostoru. Vključuje številne pomembne podatke o geografskih dejavnikih, kot so topografski, hidrološki, meteorološki, oceanografski in geološki (podzemni vplivi) ter relief (površina) prostora, teren, pomembnejši objekti v prostoru (naravni ali umetni) in razdalje med njimi.

Vsi ti dejavniki pomembno vplivajo na uporabo in zmogljivost sil. Vrednotijo se tudi druge zmogljivosti, kot so lokacija baz, pristanišč in druge infrastrukture, ki vplivajo na zaveznike, opozicijske sile, nasprotnik, nevtralne sile ali oborožene skupine ter sovražne skupine in zmogljivosti. Kombinacije teh dejavnikov pomembno vplivajo na operativno načrtovanje in podporo operacijam.

1.2.3.2 Informacijsko okolje

Informacijsko okolje vključuje posameznike, organizacije in sisteme, ki zbirajo, obdelujejo ter razširjajo informacije. Informacijsko okolje je sestavljeno iz treh med seboj povezanih dimenzij: fizične, informacijske in kognitivne. Pomemben element informacijskega okolja je kibernetski prostor, ki prekriva fizično in informacijsko dimenzijo informacijskega okolja. Analiza informacijskega okolja vključuje podporo kibernetskim operacijam ter odkriva (določa) ključne posameznike in skupine, ki imajo vpliv na lokalno prebivalstvo, pa tudi vir njihovega vpliva (npr. socialno, finančno, versko, politično).

1.2.4 Drugi dejavniki

Nekateri drugi dejavniki lahko neposredno ali posredno vplivajo na delovno okolje. Ti dejavniki pomagajo sestaviti celovit pogled na operativno okolje, vključujejo pa vreme in podnebje, socialno-kulturne dejavnike in čas, ter vplivajo na odločitve in odziv nasprotnika. Nekateri dejavniki imajo odločilen (pomemben) vpliv na nekatere vrste operacij, kot so zagotavljanje humanitarne pomoči, protiuporniško delovanje ali podpora prizadeti državi.

1.3 Celovito operativno načrtovanje v Natu

Direktiva celovitega operativnega načrtovanja¹⁹ (v nadaljevanju DCON), objavljena novembra 2010, je prispevek Nata k učinkovitejšemu načrtovanju delovanja v sodobnih in kompleksnih mednarodnih operacijah in na misijah ali ob aktiviranju 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Direktiva je orodje načrtovalcev na strateški in operativni ravni, njen cilj pa je, da se v procesu načrtovanja uporabijo prilagodljivost, pobuda, intuicija, domišljija, ustvarjalnost, sposobnost predvidevanja, zavedanje o tveganjih ter predvidevanje posledic, ki jih je treba tudi omiliti.

¹⁹ *Comprehensive Operational Planning Directive (COPD)*.

Za delo DCON so ključni dokumenti začetna direktiva Severnoatlantskega sveta, strateške usmeritve za načrtovanje in strateška vojaška ocena z mogočimi možnostmi uporabe vojaških sil. Severnoatlantski svet poda strateške cilje operacije in predvidene učinke, SHAPE pa v sodelovanju z združenim poveljstvom oblikuje operativne cilje in zelene učinke na območju operacije.

Strateška raven poda strateške usmeritve in metodologijo poročanja navzdol do operativnih in taktičnih poveljstev, taktična in operativna poveljstva Nata pa morajo o doseganju zastavljenih ciljev operacije in potrebnih prilagoditvah za vsako obdobje redno poročati navzgor.

Načrtovalni proces celovitega operativnega načrtovanja ima šest stopenj in je posebej narejen za razvoj operativnih ocen, načrtovalnih izdelkov, direktiv in zahtevanih ukazov na strateški, operativni in taktični ravni. Te stopnje²⁰ so: razumevanje razmer, operativna ocena in ocena možnih opcij, operativna orientacija, razvoj operativnega koncepta operacije in razvoj operativnega načrta, izvedba operacije in ocena njene učinkovitosti ter prenos operativne odgovornosti.

Sočasno in vzajemno načrtovanje združenega in zvrstnih poveljstev zagotavlja usklajen operativni načrt ter združeno usklajevalno povelje. Za doseganje zelenih učinkov na območju operacije je treba definirati naloge in potrebne akcije, pripravijo se združene točke usklajevanja, ugotovitve in aktivnosti, ki so rezultat načrtovalnega procesa.

Celoviti pristop operativnega načrtovanja zahteva drugačno štabno organiziranost, zato poveljstva vseh ravni za učinkovito načrtovanje oblikujejo Združeno operativno skupino za načrtovanje²¹, ki jo sestavljajo štiri skupine:

- **rumena skupina**, katere naloge so zlasti usklajevati delo skupin ter sproti poročati poveljniku o poteku procesa načrtovanja in morebitnih spremembah ter sproti prenašati navodila in ukaze poveljnika nazaj v skupine ter vključiti poveljnikove zahteve v načrtovanje;
- **rdeča skupina**, katere naloge so natančno proučiti, oceniti in spoznati vse družbene podsisteme vpletenih strani (s težiščem na nasprotniku) ter analizirati geografski prostor, populacijo, vreme in zdravstvene razmere;
- **modra skupina**, ki na podlagi proučitve razmer in analize dobljene naloge pripravi vse od factorske analize, meril za uspeh, ocene tveganja zahteve za nabor Natovih sil za vse tri komponente do delitve na predhodnico in glavnino sil. pripravi tudi svoj operativni koncept delovanja ter na podlagi informacij, do katerih sta prišli zelena in rdeča skupina, pripravi svoje variante delovanja idr.;
- **zelena skupina**, katere naloga je identifikacija vseh drugih mednarodnih in nacionalnih vladnih in nevladnih organizacij na območju operacije, njihovega vpliva in pripravljenosti sodelovanja s silami Nata. Proučuje še splošne družbene razmere

²⁰ *Situation Awareness and Knowledge Development, Strategic Assessment, Response Options, Strategic CONOPS development, Execution/Campaign assessment and OPLAN review, and the final stage Transition.*

²¹ *Joint Operational Planning Group (JOPG).*

v državah, v katerih bo potekala operacija (vlade in državni aparat, varnostne sile, delovanje civilnih institucij idr.), stanje v begunskih centrih in sposobnosti sil OZN ter pripravi tudi predlog pravil delovanja (ROE – Rules of engagement).

Uspešnost celovitega pristopa v procesu načrtovanja je odvisna od sposobnosti in znanja vojaških načrtovalcev, javnosti, civilne družbe doma in na območju, na katerem bo načrtovana operacija potekala, odvisna je od vladnih in nevladnih organizacij ter njihove pripravljenosti za sodelovanje s silami Nata ter od državnih ustanov, organizacij in služb, tako v državah članicah kot v družbah, v katerih bo vojaška misija potekala. Uspešnost izvedbe je odvisna od sestave, sposobnosti in izurjenosti lastnih ter seveda nasprotnikovih sil. Pomembni dejavniki, ki vplivajo na uspešnost operacije, so geografske, meteorološke ter druge naravne razmere in okoliščine. Pomembno se je tudi zavedati, da proces načrtovanja nikoli ni končan oziroma ni končan, dokler se ne konča operacija. Načrte je treba nenehno dopolnjevati. Dopolnila pa morajo temeljiti na skrbnem spremljanju in proučevanju učinkov, ki jih imajo aktivnosti zavezništva. Opredeliti je treba, kakšni naj bi bili želeni učinki posameznih aktivnosti, prek katerih dosežemo zastavljene cilje operacije.

Z nenehnim zbiranjem, dopolnjevanjem in analiziranjem vseh relevantnih informacij pred operacijo ali misijo, med njo in po njej, ocenjujemo uresničitev učinkov.

1.3.1 Razvoj znanja

Tradicionalni vojaški pristop obveščevalne zagotovitve je temeljil na združeni obveščevalni pripravi bojišča, s katero so se ocenjevali njegovi vojaški vidiki. Današnje mirovne operacije in misije pa so kompleksnejše, zato je treba poleg vojaških subjektov upoštevati tudi druge udeležence na območju delovanja, to pa omogoča celoviti pristop načrtovanja in izvajanja operacij.

Direktiva celovitega načrtovanja operacij v poglavju Razvoj znanja²² opredeljuje vsebino in procese analiz operativnega območja delovanja. Prehod s tradicionalnega reaktivnega k proaktivnemu pristopu vključuje proces zbiranja in analize shranjenega znanja ter dostopa do njega, in sicer po sistemu »Push-Pull«, ki uporabnikom (poveljniku in drugim) omogoči pridobivanje podatkov o vplivih vojaških, političnih, gospodarskih in civilnih dejavnikov na različne akterje ter sisteme na območju delovanja (tako imenovane mavrične interesne skupine: nasprotnik, opozicija, nevtralni, vladne in nevladne organizacije itn.).

Razvoj znanja je koncept povezovanja posamičnih izoliranih podatkov in informacij v uporabno količino in obliko. Razvoj znanja je evolucija v razmišljanju, saj so procesi in informacije posameznih družbenih sistemov že obstajali in podpirali proces odločanja, vendar niso bili združeni v uporabno znanje.

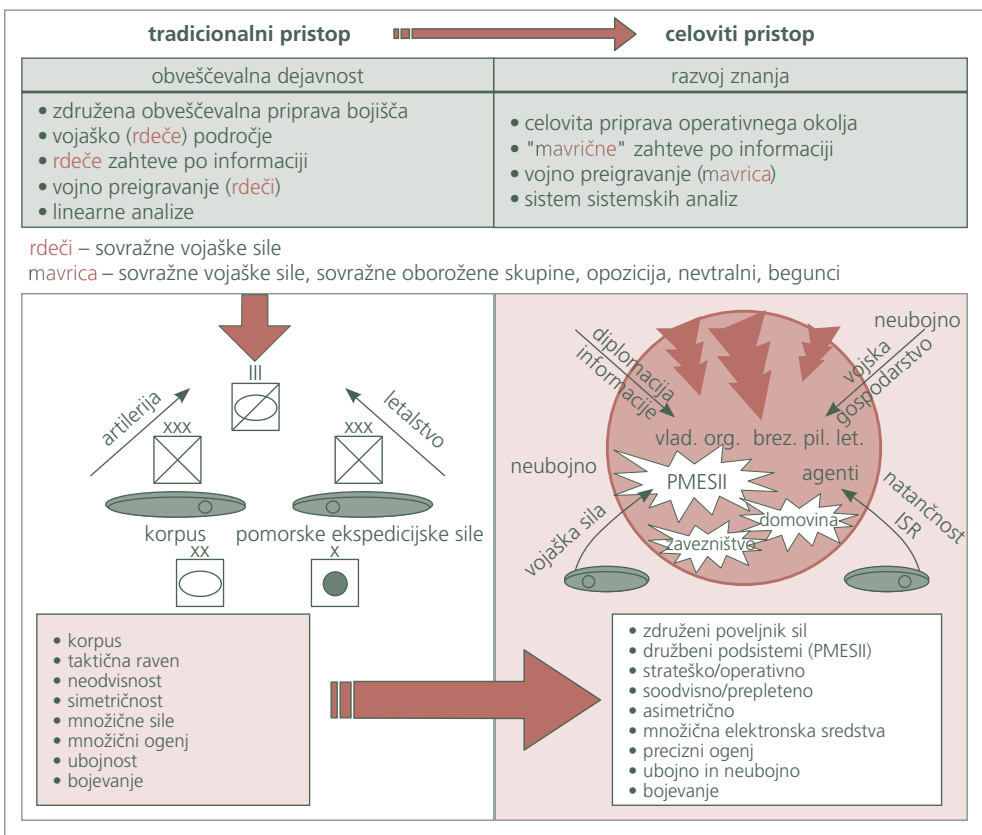
²² *Knowledge Development (KD)*.

Razvoj znanja prispeva k celovitejšemu razumevanju operativnega okolja, posebnost njegovih procesov pa je, da se organizacijska razmerja, struktura in orodja še razvijajo. Sistem analiz družbenih sistemov zahteva analitične sposobnosti, zanesljiv in kakovosten vir informacij, urejeno bazo podatkov in interdisciplinarno znanje. Različne organizacije imajo dostop do različnih informacij, od katerih je odvisen razvoj znanja, in sicer do informacij v skupni rabi ter sodelovanja in zavezanosti organizacij, ki tvorijo mreže znanja in zagotavljajo podporo druga drugi. Učinkovito delovanje omrežij zahteva sodelovanje v skupnih procesih in uporabo podpornih informacijskih orodij za sodelovanje. Rezultati so delitev področij dela, manj podvajanja, celovitejši in popolnejši izdelki ter izboljššan prenos znanja v okviru mreže.

1.3.2 Celovita priprava operativnega okolja

Sistemske analize se kot analitični postopek uporabljajo za celovito proučevanje nasprotnikov, mogočih nasprotnikov ter nevtralnih in prijateljskih subjektov v prostoru. Na sliki 6 je prikazana razlika med tradicionalno in celovito pripravo operativnega okolja.

Slika 6:
Tradicionalni in celoviti pristop k pripravi operativnega okolja
Vir: Grozde, 2011, prirejeno po Natu.

Tradicionalni vojaški pristop obveščevalne zagotovitve je temeljil na združeni obveščevalni pripravi bojišča, ki je temeljila na ocenjevanju vojaških vidikov bojišča, današnje mirovne operacije in misije pa so kompleksnejše, zato je treba, da se poleg vojaških subjektov upoštevajo tudi drugi udeleženci na območju delovanja, kar omogoča celoviti pristop načrtovanja in izvajanja operacij.

Izdelki celovite priprave operativnega okolja v procesu operativnega načrtovanja so:

- na prvi stopnji (razumevanje razmer) se izdelata začetna celovita priprava operativnega okolja z analizo družbenih podsistemov za posamezne subjekte na območju delovanja. Opravi se analiza geografskega prostora, demografskih dejavnikov, vremena in zdravstvenih razmer;
- na drugi stopnji (operativna ocena in ocena groženj) se nadgrajuje celovita priprava operativnega okolja;
- na tretji stopnji (operativna orientacija) se opravi končna celovita priprava operativnega okolja, najverjetnejše in najnevarnejše variante delovanja nasprotnika, določijo se točke osredotočenja, prednosti in slabosti, želena končno stanje, strateški objekti, časovnica delovanja opozicijskih sil ter najverjetnejša oblika delovanja;
- na četrti in peti stopnji se celovita priprava operativnega okolja izpopolni;
- na šesti stopnji se posreduje ali prenese uporabnikom.

Priporočena struktura celovite priprave operativnega okolja obsega geometrijo območja, geografske oziroma oceanografske značilnosti, prebivalstvo in demografske značilnosti, zdravstveno, politično, vojaško, socialno ter infrastrukturno in informacijsko situacijo. Celovita priprava operativnega okolja razvija za poveljnika in njegov štab razumevanje operativnega okolja, zgodovino in ozadje konflikta ali krize, razumevanje nasprotnika, prijateljev ter nevtralnih in drugih akterjev. Operativna raven je ožje usmerjena na območje svoje odgovornosti in območje interesa, za katerega na podlagi strateške priprave operativnega okolja izdelata svojo celovito pripravo.

2 UVELJAVLJANJE KONCEPTA CELOVITEGA PRISTOPA V SV

Proces razvoja celovitega pristopa v zavezništvu je teoretično obdelala Mojca Pešec v magistrski nalogi Koncept na učinku temelječih operacij (primer ZDA in zveze Nato, 2007) in v strokovnem članku Razvoj konceptov celovitega in usklajenega delovanja mednarodnih dejavnikov pri reševanju kompleksnih kriz (Bilten SV, 2008). Ugotavlja, da vojaška doktrina SV uveljavlja strateški koncept zavezništva (Washington 1999) ter načela organiziranja in delovanja vojaških sil, ki izhajajo iz zavezniške doktrine združenih sil (Allied Joint Doctrine – AJP-1). Upošteva, da je Republika Slovenija članica Nata in Evropske unije, kar pomeni upoštevanje novih rešitev v organiziranosti in delovanju Slovenske vojske (Pešec, 2007, str. 100), ter da je doktrina SV ustrezna podlaga za uveljavljanje pristopa k načrtovanju operacij, ki temeljijo na učinkih (Pešec, 2007, str. 101). Iz tega lahko sklepamo, da podpira tudi uveljavljanje celovitega pristopa operativnega načrtovanja.

Spoznavanje in uporaba Direktive celovitega operativnega načrtovanja ter procesa celovitega pristopa k operativnemu načrtovanju je ena izmed vsebin vojaškega izobraževanja in usposabljanja na Poveljniško-štabni šoli²³, ki se je začela uvajati v učni proces leta 2011²⁴. Slušatelji so se na predavanjih seznanili z direktivo in s procesom celovitega pristopa operativnega načrtovanja ter z rezultati posameznih faz. Sledila je dvotedenska vaja, na kateri so slušatelji izvedli tretjo fazo (operativna orientacija) in 4. a fazo (razvoj operativnega koncepta operacije). Po tretji fazi so poleg analize naloge pripravili koncept delovanja in ga predstavili poveljniku. V 4. a fazi so razvili variante delovanja in opravili preigravanje ter ovrednotili predlagani varianti.

Na analizi vaje so se vsi udeleženci strinjali, da gre za zahteven, pa tudi zelo zanimiv proces načrtovanja, ki bo v prihodnosti pomagal SV pri načrtovanju aktivnosti za mednarodne operacije in misije (MOM).

Poznavanje Direktive celovitega operativnega načrtovanja in procesov dela, ki iz nje izhajajo, je tudi eden izmed pogojev za uspešno delo na mednarodnih dolžnostih, tako v SHAPE, združenih operativnih poveljstvih in MOM.

Operativno raven poveljevanja v SV čaka v prihodnosti prilagoditev procesov dela in načrtovanja novemu celovitemu pristopu, PDRIU pa mora v izobraževalnem procesu usposobiti pripadnike SV za delo doma in v tujini.

Sklep Značilnost sodobnih mednarodnih operacij in misij je njihova kompleksnost, zato je nujna celovita in povezana uporaba celotnega spektra političnih, vojaških in civilnih instrumentov moči pri reševanju nastalih konfliktov.

Reševanje kriznih razmer le z vojaško silo se je v konfliktih po hladni vojni izkazalo kot neučinkovito, saj ni zagotovilo bistvenega izboljšanja varnostnih razmer. Vojska zagotavlja razmere za normalizacijo političnih, gospodarskih in socialnih razmer, ki bistveno vplivajo na izboljšanje varnostne situacije na kriznem območju.

Natov celoviti pristop in razumevanje operativnega okolja kriznih žarišč sta bistvenega pomena za ugotavljanje pogojev, ki morajo biti izpolnjeni za uresničitev nalog in prepoznavanje prednosti, slabosti ter tveganj za lastne sile, nasprotnika, nevtralne udeležence, lokalne prebivalce in druge subjekte na območju delovanja.

Uspešnost zavezništva in s tem tudi SV pri urejanju kompleksnih varnostnih razmer na kriznih območjih zunaj zavezništva bo v prihodnosti temeljila na celovitem pristopu, ki obravnava zmogljivosti nasprotnikovih družbenih sistemov na eni strani

²³ Slušatelji 6. GŠŠ in 14. PŠŠ smo na vaji »Zoran sea« maja uspešno preizkusili ta način dela.

²⁴ Na vaji, ki sta jo vodila in usmerjala dr. Marinčič in nemški polkovnik (v pokoju) Manfred Dieckmann, sta bila v vlogi poveljnika Združenega poveljstva sil brigadirja (v pok.) Anton Turk in Jožef Žunkovič, 14 slušateljev generalštabnega šolanja ter 24 slušateljev višjega štabnega šolanja pa je sestavljalo Združeno operativno skupino za načrtovanje (JOPG – Joint Operational Planning Group).

in angažiranje zavezniških/nacionalnih instrumentov moči na drugi. Prihodnje vojaške operacije bodo integrirane, v njih bodo sodelovale mednarodne vojaške zavezniške sile, mednarodne in nacionalne organizacije in agencije ter nevladne organizacije.

Direktiva celovitega operativnega načrtovanja je orodje, ki omogoča učinkovitejše sočasno in vzajemno načrtovanje zavezništva na strateški in operativni ravni za delovanje v kompleksnem okolju.

Literatura

1. *Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive, 2010, Supreme Headquarters Allied Power Europe Belgium.*
2. *A "Comprehensive Approach" to crisis management, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51633.htm (1. 7. 2011).*
3. *Cracium, Ioan, 2011. NATO Operational Planning Process, The COPD- Comprehensive Operations Planinig Directive; NATO School - Joint Operations Department.*
4. *Furlan, Branimir, in drugi, 2006. Vojaška doktrina. Ljubljana, Defensor.*
5. *Grizold, Anton, 2005. Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju, Ljubljana, FDV.*
6. *Grozde, Jože, 2011. Obveščevalno vrednotenje geografskega prostora območij delovanj Slovenske vojske, zaključna naloga, Maribor, Ministrstvo za obrambo, SV, PDRIU, Poveljniško-štabna šola.*
7. *Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment, JP 2-01.3, 2009; Joint staff, USA.*
8. *Kuster, Jens, 2011. SHAPE STRUCTURE, SHAPE.*
9. *Marinčič, Dušan, 2011. Predstavitve na predavanjih GŠŠ v PDRIU.*
10. *Marinčič, Dušan, 2010. A Comprehensive Approach to the International Crisis management, http://www.dr-dm.si/DusanMarincic-A_Comprehensive_Approach.pdf (12. 5. 2011).*
11. *Marinčič, Dušan, 2010. Holistic View of the Engagement Space, http://www.dr-dm.si/Dusan_Marincic-Holistic_view_of_the_engagement_space.pdf (10. 6. 2011).*
12. *NATO, A "Comprehensive Approach" to crisis management, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_51633.htm, junij 2011.*
13. *Pešec, Mojca, 2007. Koncept na učinku temelječih operacij (primer ZDA in zveze Nato), Magistrsko delo, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.*
14. *Pešec, Mojca, 2008. Razvoj konceptov celovitega in usklajenega delovanja mednarodnih dejavnikov pri reševanju kompleksnih kriz, Bilten SV, november 2008, 10/št.4, str. 261–273, Ljubljana, MO RS.*
15. *Rohne, C., 2010. ASSESSMENT, Fakultet for Strategi og Militare Operationer; http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:KSFNPZYIzJwJ:forskningsdatabasen.fak.dk/insight_fak/getResource%3FrecordId%3D874%26objectId%3D1%26versionId%3D1+htp___forskningsdatabasen.fak..... (19. 4. 2011).*
16. *Schnaubelt, Christopher M., 2009. An Analysis of the Afghanistan-Pakistan Strategy, NATO Defense College Research Division.*
17. *<https://transnet.act.nato.int/WISE/Expedition/eocon09/.../43Burch> (19. 4. 2011).*
18. *le_archive/040319/db1c4e2ea7cf89d0eb55807aba021316/OSS1999-P1-12.pdf (12. 11. 2010).*